

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВИ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Головна умова інноваційного розвитку країни – це інноваційний потенціал будівельної галузі, як флагмана сьогоденної відбудови міст.

Дана стаття присвячена характеристиці інноваційного потенціалу будівельної галузі країни, зокрема проаналізовано основні інноваційні проблеми української економіки і надано рекомендації щодо їх поліпшення.

Особливу значимість у процесах функціонування національної інноваційної системи має організація та стимулювання процесів оновлення технологій, передачі наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво, що досягається за допомогою розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності тощо. Таким чином, ситуація, що склалася в інноваційній сфері, робить нагальною розробку такої державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності та незворотний вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни.

Актуальність зумовлена вимушеними змінами у регіональній соціально-економічній політиці України через релокацію майна і підприємств із зон ризику та активних бойових дій.

Економічний фронт держави під час війни є одним із питань, забезпечення діяльності якого сприяє поповненню бюджету та збереженню платоспроможності населення. Проаналізовано підвищення ефективності та прозорості роботи міських органів влади і служб, а саме: інтеграція та координація окремих функцій і міських служб задля оптимізації вирішення комплексних проблем та прискорення міжвідомчої взаємодії; удосконалення системи контролю за діяльністю комунальних підприємств та бюджетних організацій; удосконалення системи збору статистичної інформації для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень на місцях; забезпечення ефективного управління міськими активами.

Ключові слова: *інновації, економічне зростання, інноваційний потенціал, держава, кластерна політика, регіональна економіка, релокація, інноваційний кластер.*

Постановка проблеми. *Досягнення високих показників ефективної і раціональної роботи, і як результат, зростання конкурентоспроможності кластера, як системи, можливе лише за умови спільних зусиль органів державної та регіональної влади, організацій, що забезпечують фінансове та інформаційне обслуговування кластера. Яким чином можна зменшити наявність ознак тіньової*

економіки в тому чи іншому регіоні? Наочною є концепція соціально-етичного маркетингу, яка спроможна запобігти можливим конфліктам між потребами споживача та його довгостроковим благополуччям. Основою цієї концепції, що все більше і більше опановує загальну методологію ринкової діяльності в економічно розвинених країнах, є підвищення ролі інтересів суспільства в цілому. Аналізуючи регіональний розвиток інноваційних кластерів будівельних підприємств можна побачити, що кластеризація підприємств в регіонах сприятиме підвищенню рівня значимості кластерної політики в країні, посиленню її конкурентних позицій, а також підвищить необхідність впровадження якісних кластерних ініціатив. Отже, кластеризація як чинник конкурентоспроможності регіональної економіки має враховувати інтереси кожного з регіонів України на відміну від існуючого на сьогодні диспропорційного їх стану та підтримки з боку держави [3].

Аналіз публікацій. Наукові та практичні проблеми, пов'язані з формуванням кластерів будівельних підприємств та інноваційних процесах, відображені в роботах В. Аніна, Г. Рижаківної, В. Савчука, О. Тугая. У працях І. Новикової, Д. Пономаренка, А. Персади, С. Шкарлета розглянуто пріоритетні напрямки підвищення ефективності інноваційного процесу в будівництві. У вітчизняному науковому середовищі дослідження проблем функціонування кластерів представлено в працях М. Войнаренка, В. Гоблика, С. Гриценка, В. Ільчука, О. Карпенко. Потребує подальшої наукової розробки проблема умов та механізмів забезпечення ефективної функціональної взаємодії компаній у кластерній структурі.

Метою статті є аналіз можливостей раціонального використання інноваційно-інвестиційних кластерів будівельних підприємств в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмітимо актуальність урядових питань дерегуляції будівельної галузі та спрощення бюрократичних процедур для забезпечення можливості найшвидшої відбудови країни. Адже є розуміння, що в дуже стислий строк необхідно буде розв'язати проблему розміщення не тисячі, а сотень тисяч громадян, забезпечити їх необхідним житлом, відбудувати інфраструктуру, вирішувати питання зайнятості населення. У довгостроковій перспективі розглядається можливість будівництва типових проєктів швидкої малоповерхової забудови, викупу в забудовників квартир із високим ступенем готовності. Це дозволить стимулювати економіку й нове будівництво та швидко забезпечити значну кількість осіб житлом, але може спричинити різке зростання його вартості.

Тому, необхідним було провести аналіз ринку нерухомості в порівнянні з даними на кінець січня 2022 року, тобто до початку воєнних дій на території України, та з 8-м тижнем війни (рис. 1) [9]. За цей час на Закарпатті кількість заходів на сайт компанії «ЛУН» відновились на 141%, тобто вже перебільшила довоєнний рівень. І зросла на 14% проти 7-мого тижня. У Львові був стабільний приріст відвідуваності від 8% на 1-ому тижні й до 39% на 7-ому. На 8-ому тижні відвідуваність не змінилась і становить ті ж самі 39%. У Києві та області ситуація також не змінилась із 7-ого тижня.

Рис. 1. Кількість відвідувань сайту компанії «ЛУН» на 7-й тиждень війни, % (квітень 2022р.) [9]

У більшості центральних і західних регіонів відвідуваність дещо виросла, але темпи приросту на 8-ому тижні менші, ніж на 7-ому.

За даними «ЛУН» з 24 лютого 2022 року ввели в експлуатацію 385 000 м² в 39 новобудовах України (рис. 2).

Попри війну, будівельна галузь починає потрохи відновлюватися. Крім того, що багато хто відновлює продажі та будівництво, люди знову почали інвестувати у будівництво. Держава планує максимально спростити всі дозвільні процедури та знизити регуляторний вплив на ринок для максимально швидкого відновлення економіки та старту роботи бізнесу в умовах воєнного стану.

Вплив глобалізації світових економічних процесів на країни з трансформаційною економікою породжує проблеми розвитку регіонів, що полягають у посиленні конкурентної боротьби традиційних організаційних підходів з новими маркетинговими викликами для підприємств-виробників, які постійно намагаються пропонувати свою продукцію споживачам.

В Україні, з 12 березня 2022 року, з метою збереження українського бізнесу від руйнувань, запровадила програма Мініекономіки по релокації українських підприємств на безпечні території [6].

Вже на початку квітня за ініціатииви та підтримки «Прозорро.Продажі», запровадила єдина онлайн-платформа для управління процесом релокації,

розроблена на базі програмних продуктів e-Docs та E-Tender. Метою є збереження українського бізнесу від руйнувань.

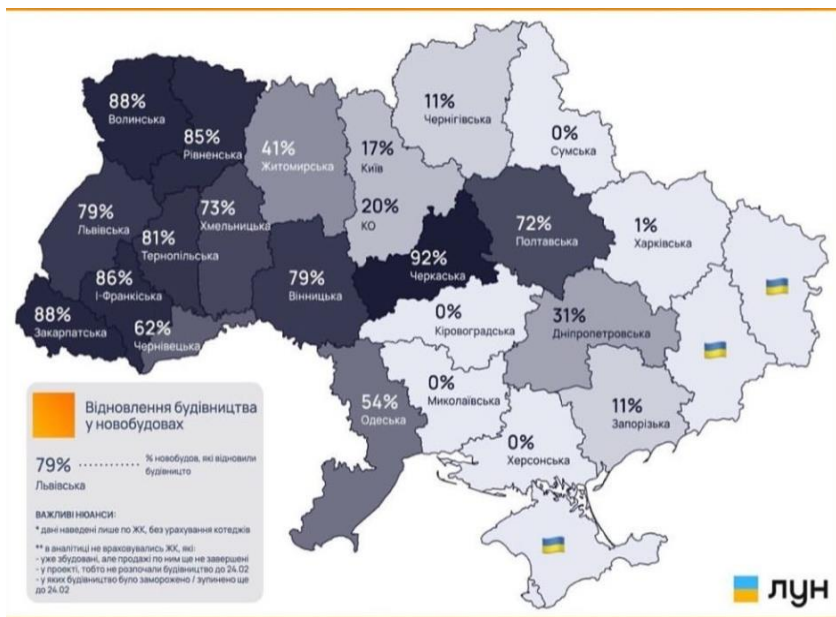

Рис. 2. Статистика відновлення будівництва у новобудовах, % [9]

Найбільших зусиль для допомоги у релокації підприємств докладає Галичина. Львів та Львівська область загалом є привабливими і для власників бізнесу, оскільки місто у мирний час має досить високу кількість іноземних інвесторів, а близькість до кордонів ЄС дають можливість розширити бізнес і на європейський ринок. Але одразу із вибором локації переміщення (незалежно від вибору західної області для релокації) з'являються додаткові питання:

- ✓ локація розміщення переміщеного бізнесу;
- ✓ висока вартість оренди як для нежитлових приміщень для розміщення цехів, лабораторій, відділів тощо, так і для оренди квартир з метою розміщення працівників, та пошук і залучення додаткових кваліфікованих працівників, оскільки людський ресурс підприємств з початком війни постраждав чи не найбільше.

Бізнес та його організація вимагають повного розуміння усіх процесів: як організаційних, так і внутрішньо-виробничих, а тому значною мірою отримати допомогу за Програмою в її досконалому розумінні досить складно. У будь-якому випадку власникам бізнесу доведеться докласти чимало і своїх зусиль для здійснення такого переміщення.

Бачимо, що саме створення кластерів на місцевому рівні (будівельних, спеціальних тощо) має спиратися на загальний моніторинг середовища регіону та прийняття виважених управлінських рішень в інтересах усієї громади та за їх результатами на проведення відповідних заходів комплексу маркетингу на

регіональному (обласний рівень) та місцевому (рівні обласного та районних центрів) рівнях, що допоможе згуртуватися новим підприємствам, які внаслідок війни перемістилися з постраждалих регіонів [1, 5].

Саме зарубіжний досвід формування та розвитку кластерів показує, що даний підхід до управління економікою дозволяє забезпечити країні додаткові конкурентні переваги у виробництві товарів, послуг та всезагальній відбудові [1].

Зовсім інший рівень маркетингових досліджень має забезпечувати створення регіональних та національних кластерів, оскільки вони мають з'ясувати існуючі взаємозв'язки між існуючими суб'єктами господарської діяльності, що дозволить підтвердити чи спростувати корисний ефект від включення їх до того чи іншого кластера.

Виходячи з вищесказаного можна провести аналіз основних інноваційних проблем української економіки і надати рекомендації щодо їх поліпшення.

Першочерговим питанням сьогодення є відбудова зруйнованих та пошкоджених потужностей, зведення нових виробництв, зокрема, для переробки місцевої сировини, збільшуючи ланцюги створення доданої вартості в Україні [2].

Необхідним питанням є планування потреб, наявних потужностей та сировини, розрахунок необхідних нових потужностей та сировини, формування набору стимулів і гарантій для інвесторів для перетворення енергії зростання одних галузей у розвиток та появу нових.

Важливим питанням виступає розбудова мережі індустріальних парків, у тому числі:

- ✓ Проектування виробничих потужностей на території індустріальних парків.
- ✓ Розширення переліку характеристик суб'єктів, де можливо створення індустріальних парків, у т. ч. на базі наявних промислових майданчиків (brownfield).
- ✓ Впровадження можливості реєстрації індустріальних парків не тільки на новостворені юридичні особи, а й на такі, що вже провадять свою діяльність, за умови створення нового виробництва для отримання юридичного статусу індустріального парку.

Відповідно до «Проекту Плану відновлення України» нагальним є забезпечити перехід економіки на нові інноваційні тренди розвитку, а саме:

1. Підвищення рівня інноваційності вітчизняних продуктів.

1.1. Визначення галузевої SMART-спеціалізації кожного регіону за методологією ЄК.

1.2 Впровадження механізмів реалізації інноваційних галузевих та міжгалузевих пріоритетів в регіонах, у т. ч. через систему промоції, зокрема, на платформі 3S, та створення відповідних стимулів.

2. Побудова екосистеми індустрії 4.0 та кластеризації. Державна підтримка розвитку сектору індустрії 4.0, прискорення впровадження концепції індустрії 4.0, підтримка розвитку кластерних ланцюгів виробництва та інтернаціоналізації.

3. Пріоритизація екологічно нейтральних виробництв та виробництв замкнутого циклу. Розроблення механізмів стимулювання виробників «зеленого» сектору експорту до ЄС, стимулювання відновлення зруйнованих виробництв інфраструктури із застосуванням екологічно нейтральних технічних рішень [7].

Таким чином, для реалізації процесу інноваційно-технологічного розвитку національної економіки України слід сформувати повнофункціональну систему забезпечення інноваційних процесів в країні, а саме систему інститутів для

організаційної та фінансово-інвестиційної підтримки функціонування інноваційної сфери за рахунок консолідації ресурсних можливостей державних, приватних та громадських інститутів і організацій.

Відзначмо, що інноваційний процес визначається інноваційними чинниками, абсолютно необхідними для його здійснення такими як: правовий, технічний, соціальний, економічний і культурний конкретними умовами, в яких розгортається інноваційний процес, а також інноваційним менеджментом, який пов'язав інноваційні чинники й діє в цих конкретних умовах і в конкретному середовищі [3].

Отже, незважаючи на всі складнощі, Україні в умовах війни вдалось зберегти відносну макроекономічну стабільність та подолати масштабну зупинку виробництва і вплив трудових ресурсів, спричинений переміщенням людей до безпечних місць, та, фактично, повернути ці процеси у зворотному напрямку.

Створювати житлове середовище, що відповідає сучасним уявленням про комфортні та сприятливі умови проживання в ньому з урахуванням природно-кліматичних та культурних особливостей, є необхідністю сучасного етапу розвитку економіки кожного міста і містечка. Практика життя показує, що існує затребуваність житлового блага різного рівня якості через диференціацію суспільства за різними ознаками, головною з яких є фінансова спроможність [4, 12-14].

Висновки. Досвід останніх десятиліть свідчить, що серед основних чинників конкурентоспроможності країн визначальним є впровадження ефективних механізмів інноваційної політики, які забезпечують конкурентоспроможність економіки. Ключова роль у забезпеченні та належному спрямуванні інноваційного розвитку, формуванні національної інноваційної системи, належить державі, яка встановлює стратегічні цілі, забезпечує ресурсну підтримку, включаючи зокрема бюджетне фінансування, податкове стимулювання, кредитну підтримку тощо.

Враховуючи складну економічну ситуацію в країні спричинену війною і релокацією підприємств із зон ризику та активних бойових дій, а також через зниження рівня фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт - це призвело до відтоку з України кваліфікованих наукових та технічних кадрів, занепаду багатьох наукових шкіл, стрімкої деградації матеріально-технічної бази наукових та науково-технологічних досліджень.

Зазначений стан є наслідком відсутності стратегії переведення економіки України на інноваційний шлях розвитку. Саме сьогодні необхідно розпочинати формування національної інноваційної системи, яка забезпечувала б реалізацію інноваційного шляху країни. Як показує досвід розвинених країн світу, вплив інноваційного фактору на економіку має відбуватися шляхом узгодження інноваційної політики з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою та зовнішньоторговельною політикою та за умови досягнення єдності інтересів і встановлення збалансованих та гармонійних стосунків між суспільством, державою, владою, бізнесом та іншими громадськими і науковими інституціями в цій царині.

Список літератури:

1. Лаврухіна К.О. Інноваційна діяльність будівельних підприємств як фактор сталого розвитку економіки. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського»*, 2020. Т. 31(70). № 2. С. 217 – 220.

2. Лаврухіна К.О. Концептуальні засади регіонального розвитку інноваційних кластерів будівельних підприємств в умовах воєнного стану. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції ГО «ІЕЕЕД» [Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів]* (01 травня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, Волиньполіграф, 2022. С.95 – 98.
3. Лаврухіна К.О. Організаційно-економічний механізм формування кластерів будівельних підприємств в інноваційному середовищі: дис. кандидата екон.наук.: 08.00.04. Київ, 2020. 335с.
4. Лаврухіна К.О. Теоретико-методологічний базис управління якістю житлового будівництва, підвищення комфортності та екологічності при комплексній забудові територій. Теоретико-методологічний базис управління якістю житлового будівництва, підвищення комфортності та екологічності при комплексній забудові територій: Монографія: [Новикова І.В.]; за ред. І.В. Новикової. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2022. С. 547
5. Новиков Д., Лаврухіна К., Кушик-Стрельников Я. Інноваційні технології в будівництві. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. Київ: КНУБА, 2020. № 44. С. 126 – 132. DOI: <https://doi.org/10.32347/2707-501x.2020.44.126-132>
6. Програма релокації підприємств. Міністерство економіки України. Джерело доступу: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>
7. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки» (липень 2022), 2022. 81с. Джерело доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>
8. Ревунов О.М., Рижаківа Г. М., Малихіна О. М., Предун К. М., Приходько Д. О, Орленко І. М. Аналітичні інструменти діагностики систем менеджменту якості підприємств-стейкхолдерів будівельних проектів. *Управління розвитком складних систем*. Вип. 45. К.: КНУБА, 2020. С. 147 – 154.
9. Статистика «ЛУН». Джерело доступу: <https://www.instagram.com/stories/highlights/17947128304944657/> (Дата звернення 27.04.2022р.)
10. Шкарлет С.М., Подимова Л.А. Особливості функціонування та розвитку технопарків в Україні. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2011. № 23. С. 184 – 193.
11. Tugai O.A. Organizational and technological, economic quality control aspects in the construction industry: collective monograph / O.A. Tugai, P.Ye. Hryhorovskiyi, V.O. Khyzhniak, S.P. Stetsenko, O.Yu. Bielienskova, O.S. Molodid, D. Chernyshev. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. 136 p.
12. Sorokina, L.V., Hoyko, A.F. Econometric toolkit for financial security management of construction companies. Kyiv: Kyiv National University of Construction and Architecture, 2017. 403 p.
13. Izmailova, K. V., Izmailova, O. V. Systema ekspertyzy efektyvnosti investytsijnykh na stadii tekhniko-ekonomichnoho obgruntuvannia. *Management of complex systems development*, 2010. № 4, Pp. 45 – 54
14. Ізмайлова, К.В., 2015. Фінансовий аналіз у будівництві. Київ: Кондор, 236 с.

References:

1. Lavrukhina, K.O. (2020). Innovatsiina diialnist budivelnykh pidpriemstv yak faktor staloho rozvytku ekonomiky. *Naukovyi zhurnal «Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho»*, 31(70), 217 – 220.
2. Lavrukhina, K.O. (2022). Kontseptualni zasady rehionalnoho rozvytku innovatsiinykh klasteriv budivelnykh pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu. *Materialy I Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii HO «IEEED»*. Lutsk: SPD Gadyak Zh. V., Volynpoligraf, 95 – 98.
3. Lavrukhina, K.O. (2020). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm formuvannia klasteriv budivelnykh pidpriemstv v innovatsiinomu seredovyshchi*: PhD diss, Kyiv.
4. Lavrukhina, K.O. (2022). *Upravlinnia rozvytkom terytorii na osnovi kompleksnoi zabudovy*. Teoretyko-metodolohichni bazys upravlinnia yakistiu zhytlovoho budivnytstva, pidvyshchennia komfortnosti ta ekolohichnosti pry kompleksnii zabudovi terytorii. Za red. I.V. Novykovoi (189 – 200), Herson: Vyshemyrskyi.
5. Novykov, D., Lavrukhina, K., Kushyk-Strelnikov, Ya. (2020). Innovatsiini tekhnologii v budivnytstvi. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 44, 126 – 132 doi: <https://doi.org/10.32347/2707-501x.2020.44.126-132>. [in Ukrainian].
6. Prohrama relokatsii pidpriemstv. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Retrieved from: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>
7. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy: Materialy robochoi hrupy «Vidnovlennia ta rozvytok ekonomiky» (2022), 81. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf> [in Ukrainian].
8. Revunov, O.M., Ryzhakova, H.M., Malykhina, O.M., Predun, K.M., Prykhodko D. O, Orlenko I. M. (2020). Analitychni instrumenty diahnozyky system menedzhmentu yakosti pidpriemstv-steikkholderiv budivelnykh proektiv. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*, 45, 147 – 154. [in Ukrainian].
9. Statystyka «LUN». Retrieved from: <https://www.instagram.com/stories/highlights/17947128304944657/> (accessed 27 April 2022)
10. Shkarlet, S.M., Podymova, L.A. (2011). Osoblyvosti funktsionuvannia ta rozvytku tekhnoparkiv v Ukraini. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, 23, 184 – 193. [in Ukrainian].
11. Tugai, O.A. (2019). Organizational and technological, economic quality control aspects in the construction industry. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 136.
12. Sorokina, L.V., Hoyko, A.F. (Eds.) (2017). Econometric toolkit for financial security management of construction companies. Kyiv: Kyiv National University of Construction and Architecture [in Ukrainian].
13. Izmailova, K. V., Izmailova, O. V. (2010). Systema ekspertyzy efektyvnosti investysijnykh na stadii tekhniko-ekonomichnoho obgruntuвання. Management of complex systems development, 4, 45 – 54 [in Ukrainian].
14. Izmailova, K.V. (2015). Finansovy analiz u budivnytstvi. Kyiv: Kondor.

K. Lavrukhtina

Features of the rational use of innovation and investment clusters of construction enterprises under the conditions of business relocation to overcome the crisis of marital state in Ukraine

The main condition for innovative development of the country is the innovative potential of the construction industry, as the flagship of today's urban reconstruction.

This article is devoted to the characteristics of the innovative potential of the country's construction industry, in particular, the main innovative problems of the Ukrainian economy are analyzed and recommendations are made for their improvement.

The organization and stimulation of processes of technology renewal, the transfer of scientific developments from the field of knowledge acquisition to production, which is achieved with the help of the development of the education system, the intellectual property market, the creation of innovative infrastructure, financial and tax stimulation of scientific and technical activities, is of particular importance in the processes of the functioning of the national innovation system. etc. Thus, the situation in the innovation sphere makes it urgent to develop such a state policy that would ensure expanded reproduction of the object base of innovative activity and the irreversible impact of innovations on accelerated economic growth of the country.

The relevance is due to forced changes in the regional socio-economic policy of Ukraine due to the relocation of property and enterprises from areas of risk and active hostilities.

The economic front of the state during the war is one of the issues, ensuring the activity of which contributes to replenishing the budget and maintaining the solvency of the population. The improvement of the efficiency and transparency of the work of city authorities and services was analyzed, namely: integration and coordination of individual functions and city services to optimize the solution of complex problems and speed up interdepartmental interaction; improvement of the system of control over the activity of communal enterprises and budget organizations; improvement of the statistical information collection system to improve the efficiency of management decision-making on the ground; ensuring effective management of city assets.

Key words: innovation, economic growth, innovation potential, state, cluster policy, regional economy, relocation, innovation cluster.

Посилання на статтю

APA: Lavrukhtina, K. (2022). Features of the rational use of innovation and investment clusters of construction enterprises under the conditions of business relocation to overcome the crisis of marital state in Ukraine. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 50 (2), 69-77.

ДСТУ: Лаврухіна К.О. Особливості раціонального використання інноваційно-інвестиційних кластерів будівельних підприємств за умови релокації бізнесу для подолання кризи воєнного стану в Україні. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2022. № 50 (2). С. 69-77.